

raliseeren, te verbeestelijken.. O zoo'n oorlog was een spiegel, wreed, maar onloochenbaar eerlijk, een onverbiddelijk *ecce homo*!

Realisme? De krantenberichten, ondanks hun tendentieuze leugenachtigheid, gaven ten slotte nog het échtste! Wat beduidde, bij hun stroefzakelijke constateeringen vergeleken: „*La bête humaine*”?

En intusschen — terwijl hij smartelijk mijmerend door de straten liep — zag en hoorde Hoogland de wereld om hem heen als een vreemd-onveranderlijke tooneelvertooning. Hij begreep er vaak niets meer van. Dat een jongen floot, kinderen juichten en joelden — goddank! Maar vóór de feestelijk lokkende koffiehuisen zaten excessief uitgedoste dames en heeren in schertsende en lachende gesprekken. Men dronk en men fuifde, men flirtte en amuseerde zich. Met altijd schellere reclame werden weeldezaken en lekkernijen aangeprezen, de comedianten speelden kluchten, daar 't ernstig répertoire niet trok, de bioscopen en cafés-concerts hadden een enormen toeloop — juist nu! Men had, zoo zei men tot elkander, in deze dagen een verzetje noodig; men zag en hoorde, op deze manier, ten minste eens iets anders dan akeligheid!

En neen, Nederland scheen niet in den oorlog te komen, en de wereld niet in-één te storten, hoezeer zich de krijgsverrichtingen uitbreidden, telkens nieuwe volken aantastend. Men sprak van de „Russische stoomwals” — *le pas de l'ours*! — die onverbiddelijk over de duitsche landen ging.

Maar reeds in 't eind van Augustus werden de Russen bij de Masoerische meren bijna definitief verslagen, duizenden geüniformde moeijks en hun champagne drinkende officieren in de moerassen verstikt. Een paar dagen later, haast niet meer verwacht, een opluchting, een plotse-linge kentering: gestuit de duitsche opmarsch, aan de Marne. Het begin van het einde, zeiden de altijd gelukkige optimisten.

O zeker, het dagelijksche leven begon bezwaarlijker te worden, levensmiddelen en kleeën in prijs te stijgen — men scharrelde met winkel- en geldbons; er werd gehamsterd, gesmokkeld, geknoeid. Dat iedereen zichzelf het naaste is bleek wel duidelijker dan ooit. Maar in de algemeene gezelligheid, het kleurig en fleurig tezamenleven — zij 't dan ook heimelijk ieder voor zich — van het woelige, vroolijk drukke, met zichzelf ingenomen Amsterdam, gaf dat weinig verandering. Men mopperde hard, maar men schikte zich intusschen — en alles ging zijn gewonen gang. Een onaandoenlijkheid om van te stampvoeten. Voor de aangeplakte oorlogsbuletins verdrong zich de menigte, en maakte er bittere grapjes over: „Alweer zoo'n Sieg!”

Met September ging Bertje naar de H.B.S. — hij was er heelemaal van vervuld en opgetogen, vertelde in korte uitroepen en met geluksoogen van al het „fijne” en „echte” daar op school. Ook bracht hij nu weldra